

פסוק כי עשה

200

אך את שבתתי תשמרו (לא, יג).

1 לשבת שתי תעודות: א' להזכיר מציאות ה' ובריאת העולם, ב' בני בני ישראל אות היא לעלם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש.

ב' להוציא את האדם משגרתיות ימי החול לחיי קודש. "ר' ברכיה בשם ר' חייא בר בא אמר: "לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה" (ירושלמי שבת פרק אלו קשרים).

השבת בתכנה ובמהותה היא איפוא כפולה וכאילו היא שתי שבתות, וע"ז נאמר "אך את שבתתי תשמרו".

אחד מגדולי סופרי ישראל כתב: מבלי הפרזה אפשר לומר, כי יותר ממה ששמרו בני ישראל את השבת שמרה עליהם, לולא השבת שהייתה ורעננה את נשמתם והחדירה בהם חיי רוח ונשמה לכל ימות החול, כי אז תלאות ימות החול היו מושכות אותם יותר ויותר כלפי מטה עד שלבסוף היו יורדים לדיוטא תחתונה של חומריות ושפלות מוסרית ושכלית.

את המלים "שבתתי" שבפסוק זה יש להסביר כך, יש שתי שבתות. האחת שיש בה קדושה ונשמה יתירה, והשניה שיש בה מנוחה ושליחה ושתיחה עיקר, ועל זה אנו אומרים בשבת בתפלת מנחה, יום מנוחה וקדושה לעמך נתת" ובשבת (ק"ח) נאמר: "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלנו, שנאמר (ישעיה נז) כי כה אמר ה' לסרסוים אשר ישמרו את שבתותי וכתוב בתריה, והביאותים אל הר קדשי".

כי לא די בשמירת אחת מהן. הכתוב אומר, "מחלליה מות יומת", מחלליה כלשון רבים, כי בחילול שבת מחוללות שתיחה, הקדושה והמנוחה. ושם נאמר ג"כ, "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים", היינו ביטול המצרים שבין גוף לנשמה ובין גשם לרוח, והיינו "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה", מנוחה שיש בה קדושה וקדושה שיש בה מנוחה. ובברכת המזון בשבת אנו אומרים, "הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו שבת — קדושה — ומנוחה לחיי העולמים". תפלת מנחה של שבת מסתיימת: "יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך", אין המנוחה שלמה אם היא נשמרת רק על ידי האבות והבנים מחללים אותה.

הצו של שמירת שבת מתחיל במלה אך, וידוע כי, "כל אכין ורקין מיעוטים הם" (ירושלמי ברכות ט, ז), ומה בא אך זה למעט? ויש לומר שבני ישראל הוזהרו בזה, "אך את שבתתי תשמרו", כלומר, עליכם לשמור אך השבתות הקבועות ממני, ואין לכם לשמור ולכבד באיון מדה שהיא שבתות של נכרים. מדאיב מאד שיהודים רבים בקרבנו, ברצונם או שלא ברצונם, היום הראשון, השבת של הנוצרים הוא להם מעין שבת שני של גלויות. לפיכך מבליטה התורה, "ששת ימים יעשה מלאכה", כלומר שעל כל ששת הימים להיות ימות חול. מכאיבה ביותר היא התופעה המבישה, שנמצאים יהודים רבים בגולה שיום שבת קדשנו הוא להם ערב שבת של יום הראשון, בו הם עושים כל ההכנות לקראת יום המחרת, השבת האלילית.

מדכא מאד לראות שיום הראשון שבשבו, אף בשכונות הצפופות יהודים ובבתי כנסת הבנויים על טהרת הקודש, שונה הוא בצורתו ובאופיו מכל יתר ימות החול. מרבית החנויות, והמשרדים של יהודים אינם פתוחים לרווחת, ובתי הספר לתשב"ר סגורים. על כגון דא אמרו חז"ל (כתובות קי): "כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה", כי בשמירת שבתות הנכרים באיון מדה שהיא מחוירים ומקדירים את המאור של סגולת הימים, אשר היא, "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

האדמו"ר הרא"מ מגור זצ"ל, באחד ממכתביו על ביקורו בארץ, כתב, "עיר הקודש תל אביב", תואר המתיחס לארבעת הערים העתיקות, ירושלים, חברון, צפת וטבריה. כאשר שמע שרבים תמהים ע"ז הסביר, כי היא העיר היחידה בכל העולם שאין בה כנסיה ומסגד וכן היא העיר היחידה שיום הראשון בשבוע הוא כולו חול כיתר ימות החול. לכן ראויה היא לכינוי עיר הקודש.

1
נחמ
113

1

שמואל אברהם - ל וולקוב

311c רמ"ה הערה
לדוד העבד (3)

ברש"י: "לדבר אתו - מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרים ושונים את ההלכה שניהם יחד".

לכאורה "מאי דהוה הוה" (ימא ה:), ומה לנו לדוש במאורעות העבר? אלא הרי אנו יודעים כי "שברי לוחות מונחין בארון" (ב"ב יד:). כלומר לשמש לנו מזכרת-נצח. ולכן שומה עלינו להתבונן היטב שוב ושוב מה גרם לנו למכשול הזה.

קודם קיבל משה רבינו את המצוות ואחר כך חזרו ביחד. משה רבינו נהיה חברותא של הקב"ה וחזרו ביחד את מה שלמדו.

א. ראשית כל הפרשה מלמדנו על מתינות. רש"י (על שמות לב, א) מסביר איך טעו בחשבון של חצי יום. אילו בני ישראל היו ממתנינים עד בוקר הבא, מיד היו רואים את משה שב למחנה (כי אותו יום שעלה לא היה נכלל בחשבון הארבעים יום, כי לא היה שלם לילה ויום). שוב יש בפנינו הוכחה איך הפזיזות מולידה אסון. לכן השהה אותם אהרן: "חג לה' מחר". כולי האי ואולי לגרום להם להמתין.

מה הפשט בזה שחזרו ביחד? המהר"ל (גור אריה) מבאר כך: "דבר זה סוד גדול, כי דברי תורה מחוייבים שהיה כל דיבור ודיבור כך, ולפיכך לא היתה התורה כמלך בשד ודם המצוה לעבדו 'כך וכך תעשה', שהעיקר הוא גזירתו שחדש מליבו, אבל דרכי המורה הם מחוייבים מצד עצמם לפיכך כתיב אצל התורה 'ויכל לדבר אתו' כשנים שהם נושאים ונותנים בדבר אחד, כך השם יתברך, אח"כ היו שונים הלכה ביחד. כי אין התורה גזירת מלך בלא טעם, ואם היה כך לא שייך בזה שיהיו שונים הלכה ביחד מה שגזר כפי רצונו גזירתו על עבדיו, אבל מפני כי הדברים הם מוכרחים ע"פ החכמה והדעת, ולפיכך ה' יתברך בעצמו חוזר היה ההלכה עם משה המקבל ממנו, להורות כי זה חכמת ה' המחוייבת, לפיכך אמר שהיו שונים ההלכה ביחד".

גם בעת מלחמת ישראל נגד עמלק, משה הורה לישראל "מחר אנכי נצב..." והביא הגרמ"מ כשר ("תורה שלמה" על שמות יז, ט"ז ס"ח ס"ב) תמיהת הקדמונים מדוע לא יצא משה לקרב תיכף ומיד. ובספר "צירור המור"

הוא מבאר שהתורה זה לא כמו ציווי של מלך שצריך לצוות את העם שלו לעשות איזה דבר שהמלך יודע למה והעם לא. על זה לא שייך שהמלך ילמד ביחד עם אדם אחר את מה שהוא ציווה. אבל דברי תורה הם מחוייבים בעצמם, זאת אומרת שכך מוכרח להיות. החכמה מחייבת כך. ממילא, מפני שהחכמה מחייבת כך, שייך שהקב"ה ילמד עם משה רבינו בחברותא. זו חכמה כזאת שגם הקב"ה לומד אותה וגם האדם לומד אותה, מפני שעצם החכמה מחייבת את כל מה שכתוב בתורה, ולכן יכולים שניהם ללמוד ביחד. זה יסוד שכך מחייבת עצם החכמה. מציאות החכמה מחייבת. כך צריך להיות כל מה שכתוב בתורה. זה דבר אחד -

על פסוק "וידי משה כבדים" מנמק ג' טעמים למה היו כבדים. א' מהם הוא כעונש בגלל ששלח את יהושע להלחם בעמלק, ולא יצא הוא עצמו ישירות למלחמה. ואעפ"כ לא מצאנו בחז"ל עצמם שום פקפוק על הדיחוי של המלחמה: "למחר", ודלא כתמיהת הקדמונים הנ"ל. אלא שהענין מבואר ב"חיי אדם" (סוף סי' ס"ח בענין "ההירות כמצות"): "לא יעשה מצוה בחפזון ופתאים, רק ישמור וימתין ויחשיב בדבר היטב איך יעשה..."

הוא ממושיך המהר"ל: "עוד דבר מופלג בחכמה מאד, כי התורה היא בין ה' יתברך ובין האדם, משלמת רצון ה' יתברך [בבריאה ובנבראים] ונותנת לאדם שלמות [זאת אומרת, תורה משלימה רצון ה' ית' מה שהוא רוצה מן העולם, והיא נותנת לאדם שלמות] עד שהתורה היא שלמות כוללת בין ה' יתברך ובין האדם [משלימה רצונו ית' לגבי הבריאה, ומשלימה את האדם שמקיים אותה], כיון שהדבר הוא כך, אמר שהם שניהם ביחד חוזרים ההלכה מאחר שהתורה היא כוללת, בין הנותן ובין המקבל ודברים אלה מאד עמוקים והבן זה היטב".

וכבר בחנתי בניסיון שכאשר עשיתי מצוה בפתאום, לא קיימתיה כראוי" עכ"ל. כן מצאנו ג"כ אסתר המלכה שהיא הכינה מלכודת להמן-הצורר: "מחר" (אסתר ה, ח). וכן מבואר (פרקי אבות, ו) תורה נקנית בכיישוב, ופירש "תפארת ישראל": "שהיה מיושב בדעתו ולא מבוהל בדבריו". ומצאנו בחז"ל "מתון מתון ד' מאה זוזי שויא" (ברכות כ.ג).

אנחנו צריכים להבין שהתורה היא ההשלמה של בריאת העולם. כשאדם מבין שהקב"ה ברא את העולם - מה הוא רצה מהעולם? לא יתכן שהקב"ה יברא עולם, יברא בני אדם - ובני אדם לא ידעו מה לעשות בעולם! כל אחד יעשה מה שיעלה בדעתו? זה לא שייך! ודאי שהקב"ה הורה איך להשתמש בעולם! אם אתם קונים בבית מרקחת תרופה אחת, אתם מוצאים תמיד עם התרופה פתק שכתוב שם בשביל מה התרופה הזאת, איך להשתמש בה, כמה פעמים לקחת אותה ומה להזהר בה, איפה לשים אותה, שלא יהיה חם מידי או קר מידי. זאת אומרת שכל תרופה צריכה הוראות שימוש. זאת היא התורה. התורה משלימה את רצון ה' לגבי הבריאה ותורה משלימה את האדם שמקיים אותה. יוצא שהתורה היא שלימות כוללת, משלימה רצונו יתברך ומשלימה את האדם. לכן יש בין הקב"ה ובין משה רבינו צד השווה שלשניהם זה שלימות. כביכול אצל הקב"ה התורה משלימה רצונו ית' ולגבי משד רבינו היא משלימה את האדם. לכן יכולים ללמוד ביחד בחברותא אחרי שלמד משד רבינו מה שהקב"ה אומר לו.

"שבעה דברים בחכם... אינו נכהל ללהשיב" (אבות, ה). וכאשר ריש לקיש למד אצל ר' יוחנן, מישאה הוה שהי ליה ושתיק ליה (חולין עה:), ופירש שם רש"י "מנהגו של ר"ל כשאומר ר"י שמועה שאינו מודה לו, שהה ר"ל שעה או שתיים קודם שיחלוק עליו". איזה לקח זה עבורנו!

ישנם שני יסודות. דבר אחד שדברי תורה הם מחוייבים ע"פ החכמה, מוכרח להיות כך. ודבר שני, שהתורה היא שלימות, משלימה את רצון ה' לגבי הבריאה.

וכן מוסרים לנו שכאשר ר' חיים ולוויין בא לפני הגר"א בהצעתו המהפכנית לייסד ישיבה מסודרת, בה תהיה פנימית מכובדת וחדר-אוכל מאורגן עבור בני הישיבה (בהשוואה למנהג שהיה נהוג עד אז, שהתפזרו כל התלמידים בעירה, עוברים מבית לבית לבקש מחסה

זה נפלא איך שצריכים ללמוד רש"י כזה. קודם "מלמד שהיה משה שומע מפ הגבורה", ואחר כך "וחזרין ושונים את ההלכה שניהם יחד". זאת היא התורה.

וכן מוסרים לנו שכאשר ר' חיים ולוויין בא לפני הגר"א בהצעתו המהפכנית לייסד ישיבה מסודרת, בה תהיה פנימית מכובדת וחדר-אוכל מאורגן עבור בני הישיבה (בהשוואה למנהג שהיה נהוג עד אז, שהתפזרו כל התלמידים בעירה, עוברים מבית לבית לבקש מחסה

זה נפלא איך שצריכים ללמוד רש"י כזה. קודם "מלמד שהיה משה שומע מפ הגבורה", ואחר כך "וחזרין ושונים את ההלכה שניהם יחד". זאת היא התורה.

וכן מוסרים לנו שכאשר ר' חיים ולוויין בא לפני הגר"א בהצעתו המהפכנית לייסד ישיבה מסודרת, בה תהיה פנימית מכובדת וחדר-אוכל מאורגן עבור בני הישיבה (בהשוואה למנהג שהיה נהוג עד אז, שהתפזרו כל התלמידים בעירה, עוברים מבית לבית לבקש מחסה

זה נפלא איך שצריכים ללמוד רש"י כזה. קודם "מלמד שהיה משה שומע מפ הגבורה", ואחר כך "וחזרין ושונים את ההלכה שניהם יחד". זאת היא התורה.

וכן מוסרים לנו שכאשר ר' חיים ולוויין בא לפני הגר"א בהצעתו המהפכנית לייסד ישיבה מסודרת, בה תהיה פנימית מכובדת וחדר-אוכל מאורגן עבור בני הישיבה (בהשוואה למנהג שהיה נהוג עד אז, שהתפזרו כל התלמידים בעירה, עוברים מבית לבית לבקש מחסה

זה נפלא איך שצריכים ללמוד רש"י כזה. קודם "מלמד שהיה משה שומע מפ הגבורה", ואחר כך "וחזרין ושונים את ההלכה שניהם יחד". זאת היא התורה.

מתעצב, יש לו בכך תקוה לשוב ולתקן. אך השמח בעונו, אבדה תקותו. וכן כתב כאן רכנו ספורנו: "כשראה שהיו שמחים... התקצף ונואש שיוכל לתקן המעוות".

אבל אם נשאל, ניחא שמשה כעס. אבל מי התיר לו לשבור את הלוחות? והרי "מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא" (לב, טז). והרי הדבר כאילו ח"ו קורע ספר תורה או זורק ארצה! וחז"ל תרצו (שמ"ר מג) שהוא כוון שבנ"י יהיו נידונים כפניה, כי טרם קבלו שטר-ברית מאת ה', ובכך יצילם מן עונש. ועוד דנו חז"ל ק"ו מן מומר (צ"ל משומר) בקרבן פסח (שבת פז, ועיין "גור אריה" (שמות לב, יט) ועל האיסור ללמד תורה למומר (=למשומר) כל עוד לא התחיל בקבלת עול מלכות שמים, ואפילו כאשר הלימוד הוא כדי להחזירו למוטב. אמנם זה לא כדעת ש"ע בעל תניא, ה"ל ת"ת פ"ד קונטרס אחרון ס"ק א' עיי"ש).

משה עשה זאת בכדי לעורר בני, לזעזע אותם מתוך התלהבות השתוק המרדמה את השכל והתבונה (וכדברי "מסילת ישרים" הנ"ל). רעיון חינוכי זה מוזכר ע"י ר"י אברבנאל (דף שטז) כשמבאר מדוע משה לא שבר את הלוחות מיד בהיותו עוד בהר: "הביאם בידי כדי שיראו אותם ישראל וירגישו אבדתם כאשר ישברם לעיניהם" (ע"ע "העמק דבר" לב, טז, ששבר את הלוחות כדי לשבור את לב העם ולהסעיר דעתם) זה דומה למעשהו של מר בריה דרבנא שבחתונת בנו ראה שהיו צוהלים יותר מדאי, ולכן שבר כוס קריסטל שהיה שוה ארבע מאות זוז (שוה משכורת של שנתיים - ע"פ הרב מברטנורא בסוף מסכת פאה). בזה נתעצבו וניצולו מן חטא השחוק (ברכות ל:). וכך ניסח "עקידת יצחק" (דף קפ): "להרבות עגמת נפשם, כמ"ש "המשבר כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז. אבל בכדי להטיל אימה על בני ביתו שפיר דמי" (שבת קה:) עכ"ל. לכן פני משה הביעו ארשת של זעם נורא. גם כאשר אחיו אהרן יצא לקראתו, אחרי ששרף את העגל ויטחן עד אשר דק, התבטא אהרן מתוך פחד "אל יחר אף אדוני" (לב, כב). כלומר, עוד ראה את מראה פנים של משה קשה וזועף (ומשה עשה כך באופן חינוכי בלבד למען חינוך שלהם, כמבואר ברמב"ם הל' דעות ב/ג). עיין "תורה שלמה", להגרמ"מ כשר (שמות לב, פסקא ר*) בשם "מדרש אגדה".

אשר דק, התבטא אהרן מתוך פחד "אל יחר אף אדוני" (לב, כב). כלומר, עוד ראה את מראה פנים של משה קשה וזועף (ומשה עשה כך באופן חינוכי בלבד למען חינוך שלהם, כמבואר ברמב"ם הל' דעות ב/ג). עיין "תורה שלמה", להגרמ"מ כשר (שמות לב, פסקא ר*) בשם "מדרש אגדה".

ומיון) דחה הגר"א את הצעתו. רק כעבור שנתיים ושוב בא אליו הגר"ח עם הצעתו (כי "באו מים עד נפש"), נענה לו הגר"א בהסכמה. כאשר שאל אותו הגר"ח "מה נשתנה" כעת מלפני שנתיים שהרי אז בא עם אותה ההצעה לפניו. ענה הגר"א שבהתחלה הוא בא אליו בבחילות ובלי ישוב-דעת המספיק. ולכן חשש הגר"א שהתכנית (הכרוכה בעזרת תומכים רבים) לא תצליח ולא תצא-לפועל.

ר"ש אבן-גבירול ("מבחר פנינים") היה אומר: "פרי המהירות, חרטה". בזמננו היינו מנסחים כך: "אדם רץ, עלול מאד ליפול בדרך". אמנם יש לעשות כל מצוה ומצוה בזריזות. אבל יש להקדים לכך תבונה ומחשבה לעיין מה הם תנאים ומגבלות לכך. אילו היו בני ישראל מתונים קצת, לא היו נלשלים בעשיית העגל.

לימוד ב. יש להתפלא מאד על "דור דעה". רק זה עכשיו קבלו את התורה, לפני ארבעים יום. חז"ל התבטאו בעוקצנות: "עלובה כלה מזנה בתוך חופתה" (שבת פח:). מה גרם? גרם להם: "שחוק". "וישב העם לאכול ושתו, ויקומו לצחק" (שמות לב, ו). זו היא דרך ללא-מוצא (וכדברי "מסילת ישרים" בפרק ה: "כי מי שטובע בליצנות הוא כמי שטובע בים הגדול שקשה מאד להמלט ממנו. כי הנה השחוק מאבד את לב האדם עד שכבר אין הטעם והדעה מושלת בו, והרי הוא כשיכור או שוטה אשר אי אפשר לתת לו ערמה או להנהיגם, כי אינם מקבלים הנהגה... הלצים שאינם מתפעלים מן התוכחות מפני כח ליצנותם, אין להם תיקון אלא שפטים".

בזה אפשר לבאר בעיה נוספת. משה רכנו פונה לה' "למה יחרה אפך בעמך?" (לב, יא) בו בזמן שהוא עצמו חרה אפו בישראל (לביט)! אלא פשיטא כי כאשר ה' גילה לו מה המצב, אין ה' מזכיר ומודיע על השחוק (לב, ח). רק כאשר התקרב משה למחנה "וירא את העגל ומחולות" (לביט) אז יצא ממהו משוויון רוחו. וידענו כי תמיד המקרא עובר מן הקל אל הכבד, כי אם כבר השמיע האשמה כבדה (עגל), מה יש לו להוסיף האשמה קלה יותר (מחולות)? ובכן ודאי כי בפסוק "העגל והמחולות", "מחולות" הוא חמור מן "עגל".

חז"ל מקשים מדוע משה לא שבר את הלוחות עוד בהיותו בהר (מדרש דב"ר ג"ב "אילו לא ראית לא האמנת? ונראה פשוט שהוא מדין איסור קבלת לשון הרע. אפילו כשומעים מפי ה', מותר אז רק לחשוש ולא להאמין ברע!). אלא הקלקול הגדול שבגללו זעם משה היה בראותו את קלות-ראש שלהם. מהר"ם אלשיך מבאר בעמקות האופיינית לו, שכאשר אדם העובר עבירה

876 (6)

5/3/16 כתוב

מדוע נכתב בן נון בחיריק?

"ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" (ג, יא)

צריך ביאור מה טעם נקרא בן בחיריק ולא בן (בסגול)?

ראב"ע (א) פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, במין ובמדה³⁴.
 ויאמר הגאון, כי השניים נכבדים מהראשונים בשבעה דרכים³⁵.
 האחד שתיקן להם ארון ששם שם הלוחות³⁶; והשני כי בשניים
 כתוב ולמען ייטב לך (דברים ה טו), שהוא טוב העולם הבא;
 והשלישי, כי יש עליהם שלש בריתות. והם, הנה אנכי כורת
 ברית (להלן פסוק י), כרתי אתך ברית (שם פסוק כז), ויכתוב
 על הלוחות את דברי הברית (שם פסוק כח); והרביעי, כי
 בס חלק מהשמים והארץ³⁷ כגוף בן אדם³⁸, כמו העדותי בכלם
 היום (דברים ל ט); והחמישי, שהראשונים הורידם כיום
 הול⁴⁰; והשישי, כי בעבורם קרן עור פניו; והשביעי, שקבלום
 ישראל, כי התאבלו על הראשונות⁴¹. ואין צורך להשיב על
 דברי זה הגאון, כי (ראיתם) וראיותיך⁴² הם כדברי הלום
 לא מעלים ולא מורידים⁴³, רק יצא עתק⁴⁴ מפיו. והאומר כן
 חייב שילקה⁴⁵, כי ידוע כי מכתב האחרונים כמכתב הראשונים
 מכתב אלהים הוא. והנה הם במכתב שויים. והראשונים על
 דעת⁴⁶ בראם ה⁴⁷, והשניים פסלם משה מאבן נבראת, והנה
 מעשה משה נכבד ממעשה אלהים. ולפי דעת⁴⁸, שבראשונים
 נכתבו עשרת הדברים כאשר הם כתובים בפרשת וישמע⁴⁹,
 ובשניים כאשר הם כתובים בפרשת ואתחנן. ושם אפרש⁵⁰.

פירש הרמב"ן דנהגו לקרותו כן לכבודו, כי היה הגדול בתלמידי משה רבינו,
 ויקראו לו "בינון", כלומר הנבון, כי אין נבון וחכם כמוהו.
 יש אומרים, לפי שבתחילה היה שמו הושע, ומשה הוא ששינה שמו וקרא לו
 יהושע, כמו שנאמר בפרשת שלח לך ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ויו"ד
 וזו שהוסיף משה לקח משרה אמנו שבתחילה היה שמה שרי, ולקח משה את ה'י
 ונתנה ליהושע, וכיון שיו"ד זו היתה בסוף תיבה ולא היו לה נקודות, עכשיו
 שבאה בתחילת התיבה, היתה צריכה להיות ללא נקוד כפי שהיתה בתחילה, לכן
 לקח משה ב'י נקודות מן הסגול של "בן" ועשה מהן שו"א, ולכן נשארה נקודה
 אחת בבן, והיא חיריק.

(מעם לועז בשם בה"ט, ר' משה סופר תלמיד ההפלאה)

יש להבין הכוונה מה דאמר דנעשו כבדים על ידו:

הנה במדרש פ' כי תשא על פסוק כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ועם ישראל ואיתא במדרש רבה (מ טו) וז"ל אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו (טועם ט) בשעה שנגלה הקב"ה בסניני ליתן תורה אמר למשה על הסדר מקרא ומשנה ותלמוד ואגדה שני (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר אפי' מה שהתלמיד ותיק שואל לרב כו' א"ל משה אכתוב אותה להם בכתב א"ל לא מפני שגלוי לפני שעתידין אוה"ע לשלוט בהן וליתול אותה מהם כו' אלא המקרא אני נותן בכתב והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם כע"פ שאם יבאו אוה"ע וישתעבדו בהם כו' עכ"ל המדרש, ולמדנו ממנו דמשי"ה לא ניתן הכל בכתב משום שאוה"ע היו נוטלין אותו ג"כ וכמו שראינו אח"כ בימי תלמי שהעתיקו להם התורה שבכתב ולא ה'י ישראל מובדלין מהם ומשי"ה נתן בע"פ שלא יקבלו אותו מהם וישארו ישראל מובדלין מהם, וכמו שאנחנו רואין עתה בחוש דעיקר המבדיל בין ישראל לאוה"ע הוא רק הך תורה שבע"פ, וסמכו דרשתם על הפסוק כתב לך את הדברים האלה זו תורה שבכתב וכא למעט אינך כי על פי הדברים האלה היינו שבע"פ כרתי אתך ברית ואת ישראל, וזהו ג"כ כוונת הגמ' במס' גיטין (נפ ט) א"ר יתנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל, דזהו עיקר המבדיל שביניהם.

בילקוט פרשת כי תשא (מ) איתא וז"ל מהיכן נטל משה קרני ההוד כו' ר' יהודה בר נחמן אמר כשמשה כתב את התורה נשתייר בקולמוס קימצא והעבירו על ראשו ומשם נעשה לו קרני ההוד כו', כל ההוד שנטל ממתן שכר אבל הקרן קיימת כו' וכשיטלו הצדיקים שכרן יטול גם הוא שנאמר (ישעי מ) הנה ה' אלהים בחזק יבא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו, עכ"ל הילקוט, והנה דברי המדרש הללו מופלאים מאד סתום וחתום ומי יעמוד בסודו, ורק אמרנו לפרשו בדרך הדרוש ולהסביר בו קצת, גם יש להבין מה דמסיים דכשיטלו כל הצדיקים שכרן יטול גם הוא מופלאים מאד דכי צריך לומר דמשה רבינו יטול שכרו לעתיד כשאר הצדיקים ומאי אשמעינן המדרש בזה, והנה הפסוק אמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו, ומשמעות פשט הכתוב נראה דעל ידי זה שדיבר עמו וזכה לקרני ההוד וע"י דיבורו עמו קרן עור פניו, ומלבד דלפי הנראה אינו אותו הענין שמרמוז לו המדרש, עוד זאת יש להבין בהפסוק עצמו דהרי גם מקודם דיבר עמו פעמים הרבה ומדוע עתה זכה ע"י הדיבור לקרני ההוד:

עוד איתא בילקוט פ' כי תשא (נמ טז) על פסוק ויהי כאשר קרב משה אל המחנה נסתכל משה בלוחות וראה הכתב שבהן פורח וכבדו על ידי משה ונפלו מידו ונשברו, ויש להבין כוונתו מהו זה שפרח מהן הכתב וגם

7

מאת 4/10/16

4

1 | דהכופרים כשבע"פ הגם דכפיהם מאמינים
 בהתורה שבכתב מ"מ אם נתבונן במעשיהם
 אין מתחילין לקיים אפי' מקצתה ועוברים
 עלי' לגמרי, וזהו שאמר המדרש במליצתו
 וכבדו על ידי משה ונשתברו כי היא דבר
 הבלתי אפשר להחזיק בידו התורה שבכתב
 בלא תורה שבע"פ ואי אפשר להתקיים כלל
 ונשתברו:

1 | והנה עי"ז שניתן להם אח"כ בעל פה
 נתעלו בה ישראל מעלה גדולה יותר,
 דמקודם דכל התורה הי' רמוז בהלוחות
 היו ישראל והתורה שני עניינים דישראל
 הם המקיימים להתורה ושומרים אותה והיו
 6 | אז בבחינת כלי שמונה בו התורה ובמ"ו
 ארון הקודש שמונה בו הס"ת והוא תשמישי
 קדושה אבל אח"כ דינתן להם התורה שבע"פ
 נמצא דישראל הם בכחי' קלף של תושבע"פ
 ובמאה"כ (מש"ג) כתבם על לוח לבך וכמו
 11 | שהקלף של ס"ת הוא עצם הקדושה ולא
 תשמיש דהקלף והכתב שכתוב בו שניהם
 ביחד הם ס"ת כמו כן התורה וישראל כולא
 חד הוא, אמנם לא כל אדם יוכל להשיג כל
 התושבע"פ כמו שהיו על הלוחות הראשונים
 6 | רק כל אחד ואחד זוכה בה לפי מדרגתו
 ולפי יגיעתו בתורה"ק ורק משה רבינו השיג
 כל מה שניתן בכח אנושי להשיג בהתורה
 ונמצא נעשה גופו קדוש כגוף של תושבע"פ,
 וכמו שבלוחות הראשונים היו כתובים כל
 התושבע"פ כמו כן אח"כ היו כתובים בראשו
 של משה כל מה שניתן לאדם רשות להשיג
 בהתושבע"פ ונמצא שאצל משה רבינו
 חזר הכל כמו שהיה מקודם השבירה רק
 ניתוסף לו עי"ז עוד מעלה גדולה דבתחילה
 היו כתובים בהלוחות ואח"כ נכתבו בו
 26 | ובראשו, ועיין בעירובין (דף נ"ד) אלמלא לא
 נשתברו הלוחות לא היה תורה משתכחת
 מישראל שנאמר חרות על הלוחות דכשהי'
 מסתכלים בהלוחות ידעו כל הדברים ומה
 31 | שהי' נצרך להם בהתורה והשכחה בלימוד
 התורה נתחדשה אח"כ ובמשה רבינו חזר
 כמקודם וכדאיתא במדרש רבה (שמו"י מ"א ו)
 כל ארבעים יום היה לומד תורה ושוכח ואחר
 כך ניתנה לו כמתנה וזהו כמו שנתבאר:

2 | והנה טעם זה שייך אחר שיהיו ישראל בגלות
 וכמו דאמר במדרש הנ"ל שגלוי לפני שעתידין
 אוה"ע לשלוט בהן וליטול אותה מהם ובכבל
 היה צריך להתחזק בהבדל יותר ויותר, וא"כ
 זה שייך בלוחות האחרונות דאחר שנשברו
 6 | לוחות הראשונים נגזר על ישראל להיות בגלות
 אם יחטאו עוד יותר אבל קודם שנשברו הרי
 איתא במס' עירובין (דף נ"ד) אלמלא לא
 נשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת
 בהם שנאמר חרות על הלוחות חירות כו'
 11 | וא"כ בשעת נתינת לוחות הראשונים היה יכול
 להיות הכל בכתב, ובאמת דהך פסוק דכתב
 לך את הדברים האלה כי על פי הדברים
 האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל דמהך
 פסוק דרש המדרש דהמשנה והתלמוד ואגדה
 מוכרחין להיות בעל פה וכן במס' גיטין (דף
 16 | ט') דרש מהך פסוק דדברים שבע"פ אי אתה
 רשאי לאומרו בכתב הרי כתוב בפרשה כי
 תשא אחר מעשה העגל וכשנתרצה ליתן לוחות
 השניות אמר לו פסוק זה, ובודאי נראה מזה
 21 | מוכרח לומר דבראשונים היה הכל בכתב דכל
 מה שהתלמיד ותיק עתיד לחדש היה הכל
 נכתב על הלוחות ע"י כתב אלהים שהיה בנס
 וכמו מ"ס וסמך שבלוחות דכנס היו עומדים
 וכמו כן היה עליהם בנס כל התורה שבע"פ,
 26 | ועיין בירושלמי דשקלים פרק ו' (ס"ה) מזה
 ומזה המה כתובים (והאי פסוק כתוב גבי
 לוחות ראשונים) חנינא בן אחי ר' יהושע
 אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקי' ואותיותיה
 של תורה, הרי להדיא דהכל היה כתוב בהם,
 31 | ועיין במס' שבת (דף קז) ואמר רב חסדא כתב
 שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון
 גבוב כובן כהר רהב סורו ורס תפסה הגמרי'
 הני שלשה תיבות שאינם כלל בעשרת הדברות
 ורק משום דכל התורה היה כתוב בהם, ורק
 36 | אח"כ כשחטאו ונגזר גלות אם יחטאו עוד נתן
 להם המשנה והתלמוד והאגדה בע"פ משום
 הטעם דאמר במדרש הנזכר למעלה:

ובזה נוכל לפרש הא דאמר בילקוט הנ"ל
 דנסתכל משה בלוחות וראה הכתב
 41 | שבהן פורח וכבדו על ידי משה, פירוש
 דהך של תורה שהיא עתה בע"פ שהיה כתוב
 בהם פרח מעליהם כיון דמעשה ישתעבדו
 בהם העכו"ם ואי אפשר שוב ליתן להם
 הכל בכתב, ונמצא דאז לא נשתיר ביד
 46 | משה רק הך שבכתב לחודא ולא היה אצלו
 תורה שבע"פ כלל כי פרח והלך לו, וכעל
 פה הרי אז לא נמסר לו כלל ונשאר אצלו
 רק הך דבכתב לחודא וקש"ה כבדו על
 ידו של משה כי התורה שבכתב בלא הבע"פ
 51 | אי אפשר להיות בשום אופן דמי מפרש
 לנו מהו תפילין והאיך דין כתיבתם והאיך
 עושים ציצית ומהו פרי עץ הדור ובכל
 מצוה ומצוה רבו הפרטים והדינים שבה
 והספיקות שלא נדע אותן רק ע"י תורה
 56 | שבע"פ, ועוד דהרי התושבע"פ הוא המחזיק
 והשמירה להשככתו וכמו שאנו רואין בחוש

9
 Rav Reisman
 Pathways of the
 Prophets (Rav Pam)

1 Beis HaLevi's explanation regarding the *Luchos* is one that we can apply in our daily lives. We all have had plans, visions, and goals in life. We have invested thought and effort into carefully laying plans that we deemed to be perfect. In real life, however, perfect plans rarely succeed. There are bumps in the road. There are "broken Luchos" that require us to reconsider, to come up with an alternate set of plans. Plan B never seems as good as Plan A, but if you roll up your sleeves and follow Plan B with the same zest you had for Plan A, you are likely to succeed.

Hashem Runs the World Through Plan B

11 **W**hen Hashem initially brought us into Eretz Yisrael, the plan was for there to be a single kingdom, united under a single king. That was Plan A.

Plan A lasted for less than a century. Two kingdoms developed. Even then, the plan was for this division to last for only thirty-six years. Unfortunately, this plan did not work either.

16 Our inability to unite and serve Hashem as one nation caused many people to sin. Throughout the era of the first *Beis HaMikdash*, many members of the Ten Tribes worshiped idols because they felt inferior to the two tribes who had the *Beis HaMikdash* in their territory. Nevertheless, Hashem did not insist on returning to Plan A.

21 He did not force the two kingdoms to unite. Rather, He sent Yehu to help the Ten Tribes thrive as a separate kingdom. Yehu was the first (and only) king of the Ten Tribes who was anointed by a Navi, on Hashem's command. Yehu began by eradicating the idols and wiping out the leaders who enticed people to sin. Yehu personified Hashem's willingness to run the world through Plan B. It is this aspect of Yehu's mission that attracted Rav Pam's attention.

22 When we study world history, we find that Hashem consistently runs the world through Plan B.

31 Man was originally supposed to live in Gan Eden. Adam sinned and was banished from Gan Eden. Plan B, Ten generations later, man's actions brought destruction upon an immoral world and only Noach's family survived the *Mabul* (Great Flood). What happened when the Flood was over? The sun came out, and it was time for Plan B.

36 It took ten more generations for Avraham to come along and begin to spread Hashem's Name, thus fulfilling the purpose of creation. Did Hashem's plan call for the nine generations that preceded Avraham to ignore this task? It would not seem so. But that is what happened, and the world settled for Plan B.

41 Creation itself is rife with Plan B incidents. Rav Pam would point out that in describing the completion of the Six Days of Creation, the Torah states, "And Hashem saw all that He had made, and behold it was *tov me'od* [very good]" (*Bereishis* 1:31). Very good? Not everything seemed to go according to plan in those six days. Hashem commanded the earth to put forth trees that would taste like fruit, but the earth sprouted trees that *produced* fruit, but did not *taste* like fruit. Hashem created two great celestial sources of light, but the moon complained and was diminished. Adam HaRishon certainly did not follow the original plan for mankind. Furthermore, Hashem initially considered a world that runs *via middas hadin*, the attribute of strict judgment. In the end, He diluted the *middas hadin* with Divine Mercy. It seems that almost everything that happened during those six days was executed through Plan B.

46 Nevertheless, Hashem evaluated those six days as *tov me'od*, wonderful, exceedingly wonderful!

56 The world was created this way with great wisdom. Hashem could have orchestrated these events differently. Creation itself had to happen in a Plan B manner. We live in a world where things don't go according to plan. And still, it's a world of *tov me'od*.

5

Life doesn't always work out according to Plan A. As a matter of fact, it rarely follows Plan A. The most successful people are those who can adjust and work with Plan B. It is not easy. It involves disappointment, and an ability to reevaluate and lower one's expectations. But if Hashem could look at a world that was created almost exclusively according to Plan B and call it *tov me'od*, then we must learn to do the same.

(10)
pe

ענין (12) pe

אלה
(11) ט"ו ט"ז

א רבותינו בעלי התוס' בפסחים (ק"ז) הקשו למה נקראת תפלה זו מנחה דאי משום מנתת התמיד והחביתין הלא בתמיד של שחר היה ג"כ מנחות אלו ותרצו דאמרינן בברכות (י'): דאלו לא נענה אלא בתפלת המנחה ושם בשעת הקרבת המנחה נענה ולכך קרי לה תפלת המנחה שאז היה שעת רצון עכ"ל ועדיין אינו מובן למה באמת בעת הקרבת מנחה של ערב נענה ולמה היה אז שעת רצון והרי גם בשחרית כן הוא ונ"ל דהענין כן הוא דידוע שבשעת הקרבת המנחה היו מנסכין נסך היין ושרו הלויים ככלי שיר וזהו בין בתמיד של שחר ובין בתמיד של בין הערבים ואין לך עת רצון גדול מזה אלא שבין הערבים היו יותר עת רצון משום שהמנחה היא בסוף כל העבודות כדאיתא ביומא (ג"ד) גמציא שהמנחה של בין הערבים היא העבודה האחרונה של היום והחיבה ורצויה כמו תפלת נעילה ביוה"כ ולכן או היא העת רצון וכן אמר דוד תכון תפלת

רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה שנאמר (מלכים א י"ז לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו. (ט) והטעם מפני שתפלת השחר [6] זמנה ידוע בבוקר בקומו ממטתו מתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו וכן של ערב כלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו. אבל של מנחה שהיא באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו צריך לשום אותה אל לבו ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה ואם עשה כן שכרו הרבה מאד. ועל כן מנעו חכמים לכל אדם לעשות מלאכות הקבועות סמוך לזמן המנחה דתנן לא ישב אדם לפני הספר פירוש להסתפר סמוך למנחה עד שיתפלל. ולא יכנס למרחץ ולא לבורסקי ולא לדין ולא

קטורת לפניך משאת כפי מנתת ערב תרי דמנתת ערב היא החביבה יותר (ונירושלמי פ"ד הל' ט' י"ג) מה